

KLUISBERGEN BERGSTRAAT

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Titel: Archeologienota Kluisbergen Bergstraat

Erkend archeoloog: Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

Auteurs: Bart Bot

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: 2020C227

Locatiegegevens: Provincie Oost-Vlaanderen, Kluisbergen (Ruien), Bergstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: Xmax, ymax; xmin, ymin: 87717, 161779; 87612, 161621

Kadastergegevens: Kluisbergen, afdeling 1 (Ruien), sectie C, perceelnr. 563C6

Betrokken actoren: Bart Bot (erkend archeoloog), opdrachtgever

Plaats en datum: Ledeborg, 25/03/2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1. Inleiding	3
1.1. Onderzoeksopdracht.....	3
1.2. Wettelijk kader	3
1.3. Randvoorwaarden.....	4
2. Onderzoeksmethode	5
2.1. Motivering	5
2.2. Organisatie	5
3. Kader en aanleiding.....	6
3.1. Topografische situering	6
3.2. Huidige situatie en geplande werken.....	8
4. Assesmentrapport.....	10
4.1. Landschappelijk situering.....	10
4.2. Geologische situering.....	13
4.3. Bodemkundige situering	16
4.4. Historische schets.....	18
4.5. Kaartmateriaal	18
4.6. Archeologische voorkennis	24
4.6.1. Archeologische prospecties en opgravingen.....	24
4.6.2. Indicatoren.....	25
5. Synthese	28
5.1. Archeologisch verwachtingspatroon.....	28
5.2. Onderzoeksvragen	29
6. Besluit.....	31
7. Bibliografie.....	32
8. Figurenlijst.....	33

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Kluisbergen (prov. Oost-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied, en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 9940m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich

niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is. Het valt noch in een beschermde archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone.

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouwen en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen, werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt¹. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius², een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)³ geraadpleegd. Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

¹ <https://www.geopunt.be/kaart>

² <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

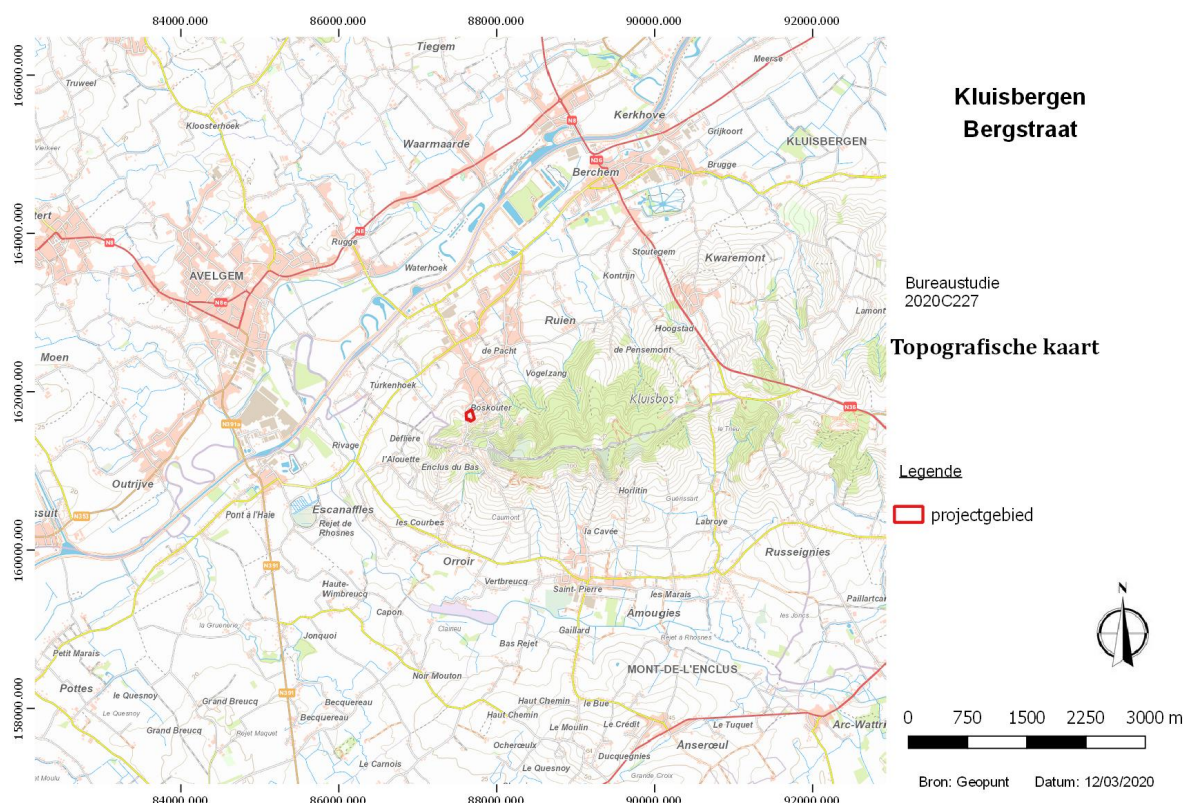
3. KADER EN AANLEIDING

3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

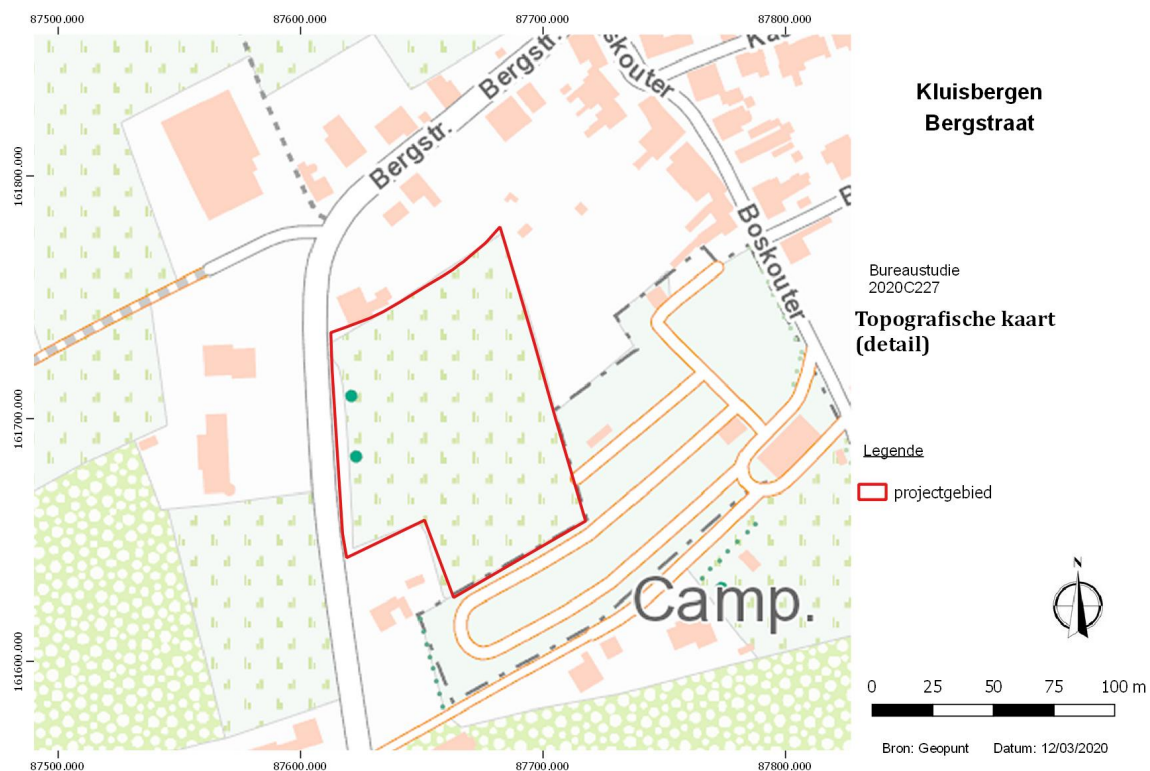
Het projectgebied is gelegen in Ruien, deelgemeente van Kluisbergen, in de provincie Oost-Vlaanderen. Ruien is een taalgrensgemeente gelegen aan de Boven-Schelde. Het dorp grenst ten westen met de Schelde aan Avelgem, Waarmaarde en Kerkhove (West-Vlaanderen), ten noorden aan Berchem, ten oosten met de Kieverbeek aan Berchem en Kwaremont en ten zuiden aan de provinciegrens met Henegouwen.

Het plangebied bevindt zich aan de zuidelijke kant van de gemeente Ruien, op 550m ten zuiden van de dorpskern van Ruien en op 3km ten zuidwesten van de kern (kerk) van Kluisbergen. Het projectgebied bevindt zich aan de oostelijke zijde van de Bergstraat en beslaat een oppervlakte van 9940m².

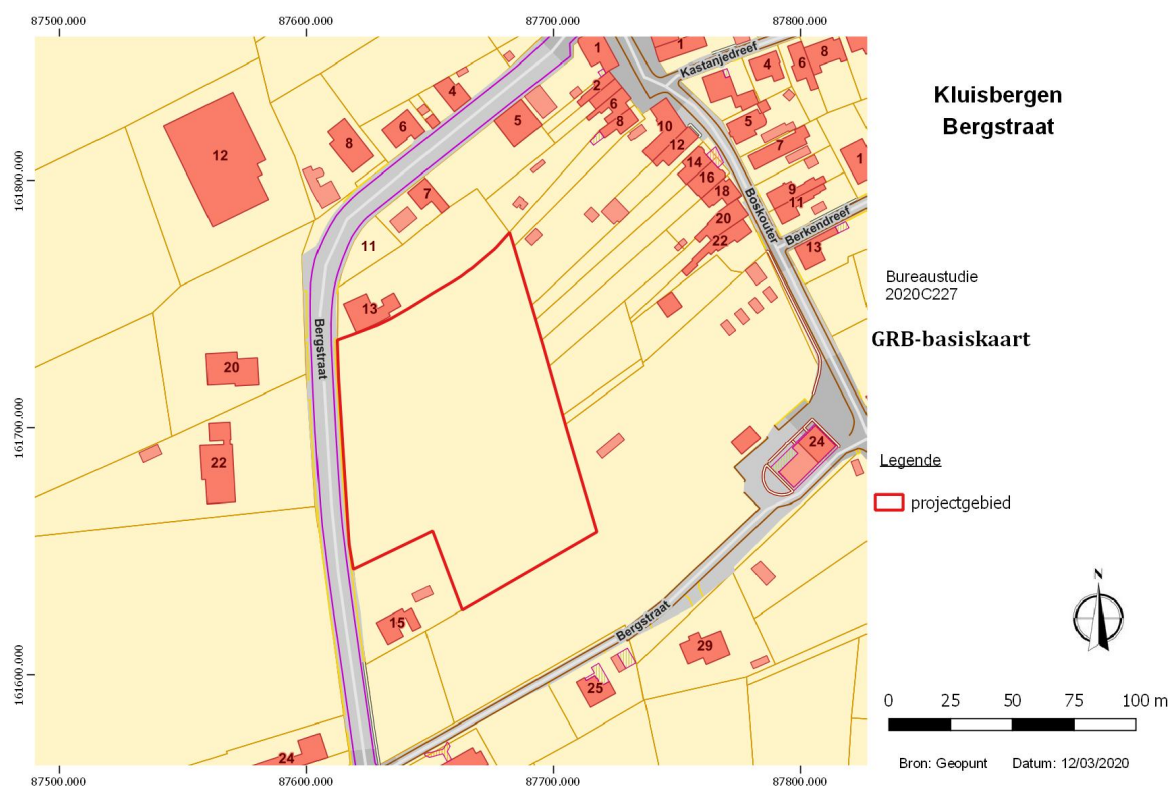
Kadastraal is het plangebied terug te vinden onder: Kluisbergen, afdeling 1 (Ruien), sectie C, perceelnr. 563C6.

Figuur 1 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)

Figuur 2 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI)

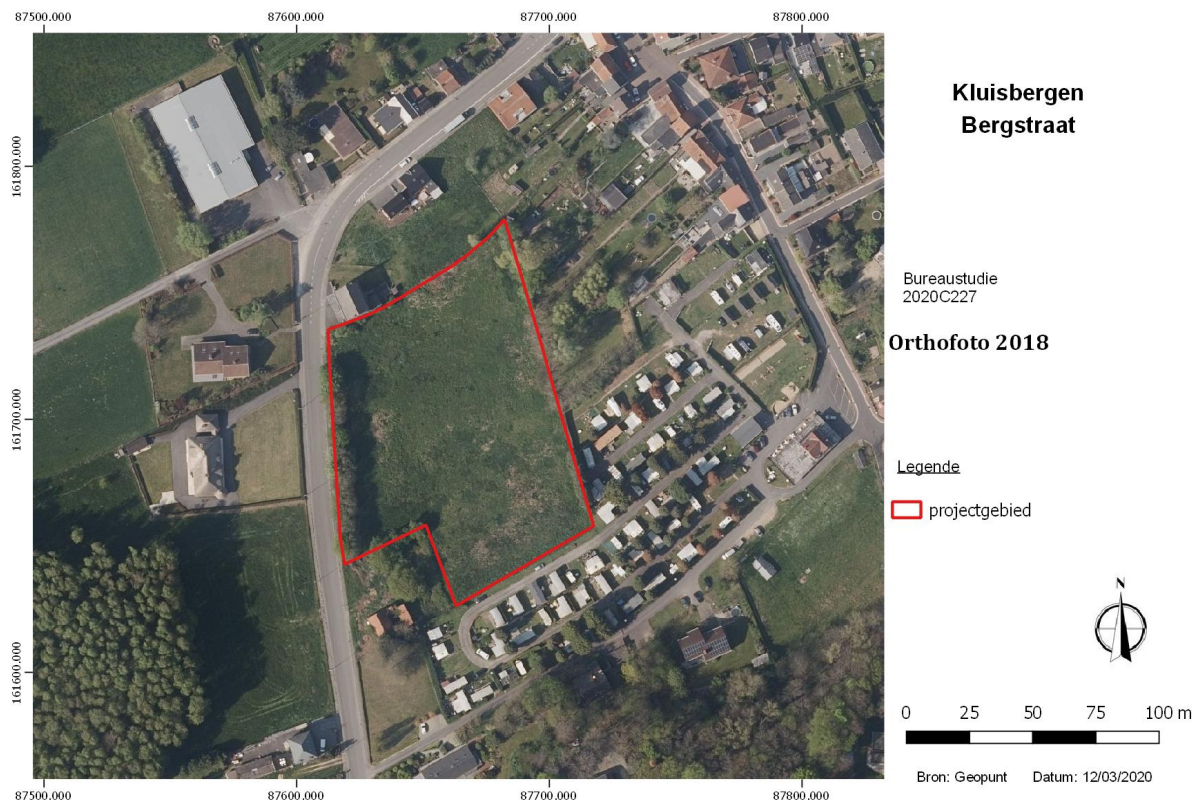
Figuur 3 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)

3.2. HUIDIGE SITUATIE EN GEPLANEDE WERKEN

Het plangebied is momenteel onbebouwd en bestaat uit weiland.

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gepland. Een nieuwe wegenis zal de verbinding met de Bergstraat in het westen realiseren. Rondom deze nieuwe wegenis zullen 6 loten worden verkaveld.

Deze werken zullen gepaard gaan met ingrepen in de bodem: het aanleggen van de wegenis, nieuwe nustleidingen, het graven van funderingen en diverse putten. Deze werken, in combinatie met rollend verkeer over het plangebied, zullen ervoor zorgen dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed verstoord zal worden.

Figuur 4 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 5 Uitsnede uit het ontwerpplan. (bron: opdrachtgever)

4. ASSESMENTRAPPORT

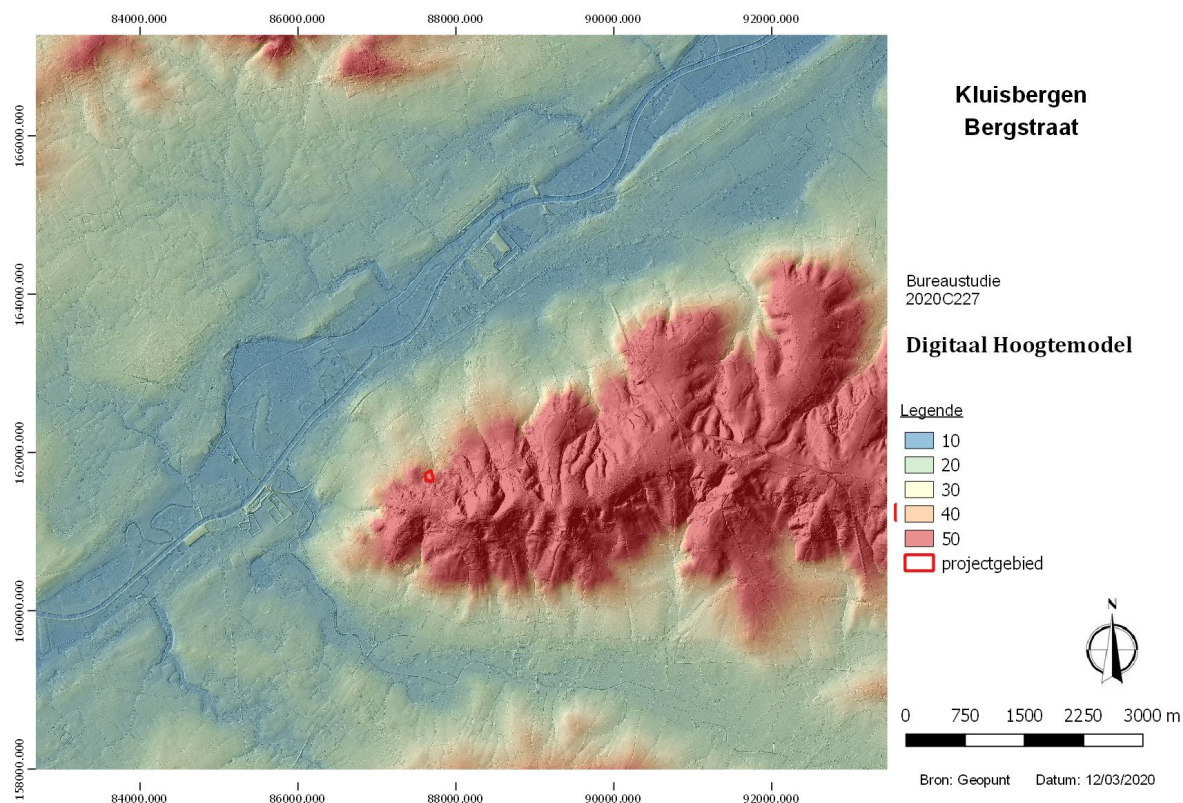
4.1. LANDSCHAPPELIJK SITUERING

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen in de zandleem- en leemstreek. Het onderzoeksterrein situeert zich ten zuiden van de vallei van de Bovenschelde, waar meerdere beken en rivieren meanderden door het landschap.

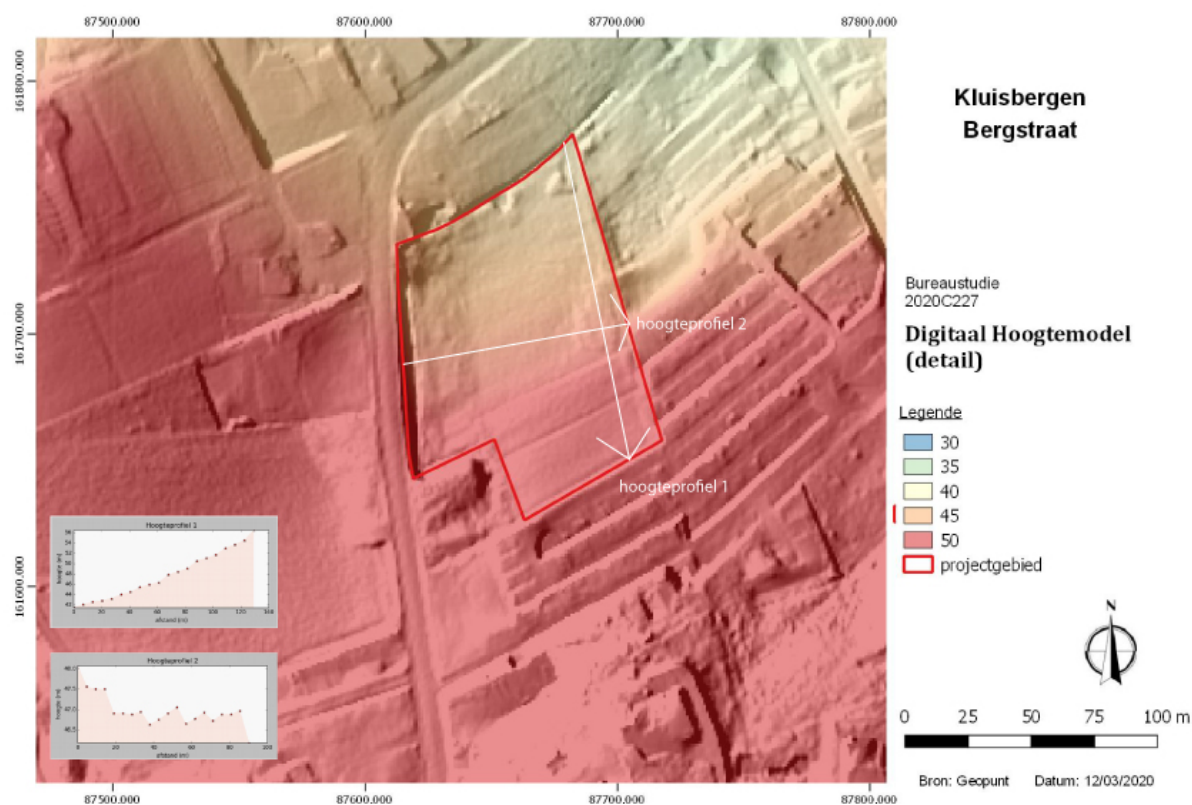
De vlakte van de Schelde maakt deel uit van de Vlaamse Vallei die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf.

Het projectgebied ligt op de noordelijke flank van de Kluisberg, een getuigenheuvel die toppen bereikt tot 142 meter hoog. De Kluisberg domineert het golvende landschap en is een uitloper van de oost-west georiënteerde heuvelrug van de Vlaamse Ardennen. Het projectgebied daalt sterk richting het noorden, richting de vallei van de Bovenschelde. Concreet daalt de TAW van +56m (meest zuidelijk) naar +42m (meest noordelijk). Het oost-west verloop van het reliëf is vlakker en schommelt tussen +46m en +48m TAW. De Bosbeek loopt op 250m ten oosten van het plangebied.

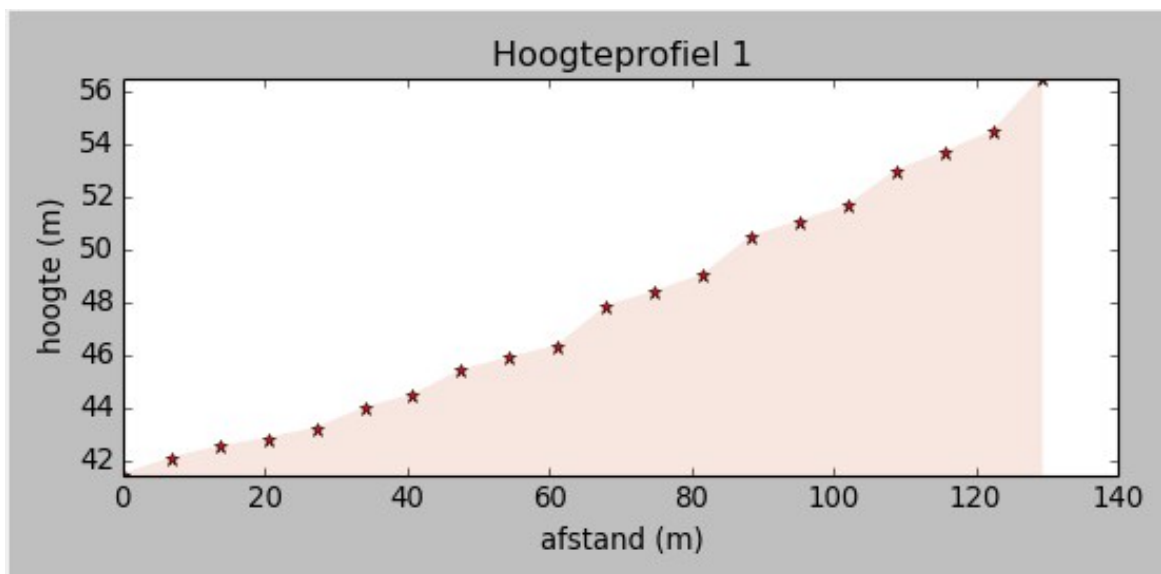
De potentiële bodemerosiekaart toont aan dat er een zeer hoog potentieel op erosie is. Ook ten noorden zijn de waarden hoog. De geomorfologische kaart van de omgeving is niet voorhanden.

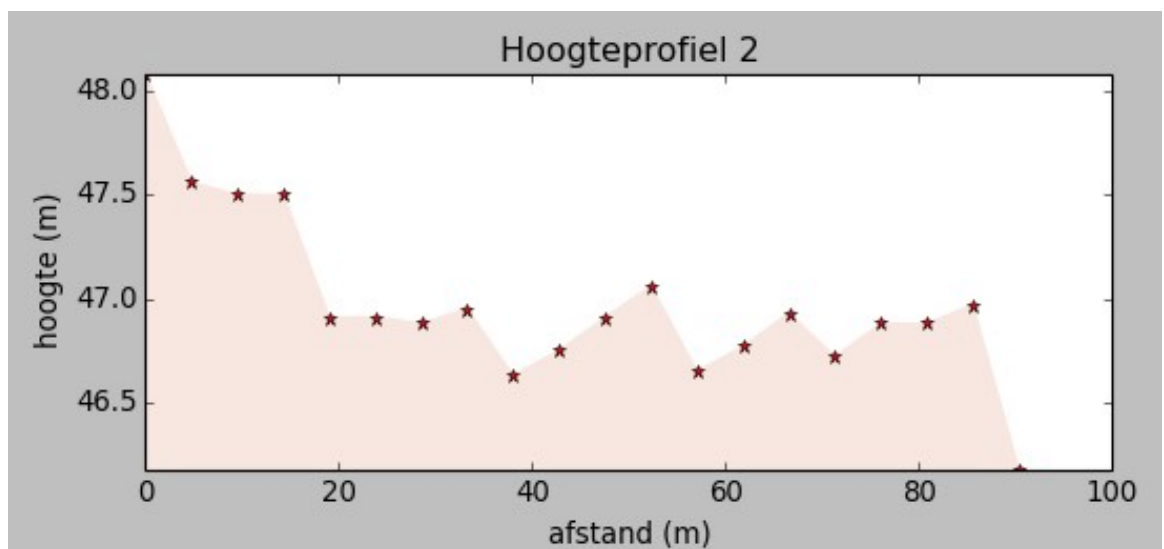
Figuur 6 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

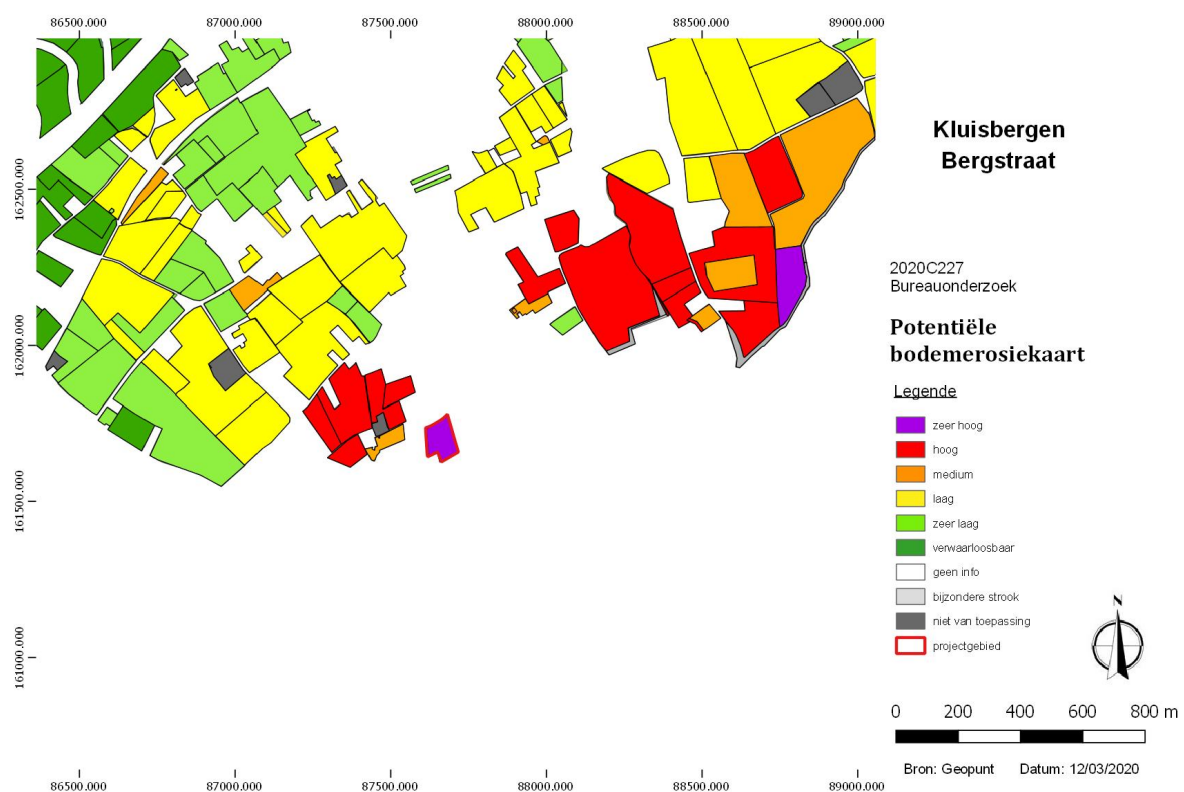
Figuur 7 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt)

Figuur 8 Hoogteprofiel 1. (bron: geopunt)

Figuur 9 Hoogteprofiel 2. (bron: geopunt)

Figuur 10 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

4.2. GEOLOGISCHE SITUERING

Het Tertiair is (was) een geologisch tijdvak dat de periodes Paleogeen (66,0-23,03Ma) en Neogeen (23,03-2,58Ma) omvat. Het is al enige tijd geen officieel erkend onderdeel meer van de chronostratigrafie zoals deze wordt vastgesteld door de *International Commission on Stratigraphy*. De benaming wordt echter nog veelvuldig gebruikt en zal ook hier worden toegepast.⁴ De locatie van het plangebied bevindt zich op het Lid van Moen (onderdeel van de Formatie van Kortrijk). De samenstelling is grijze klei.

Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdvakken: het Pleistoceen en het Holoceen.

Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden (interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote

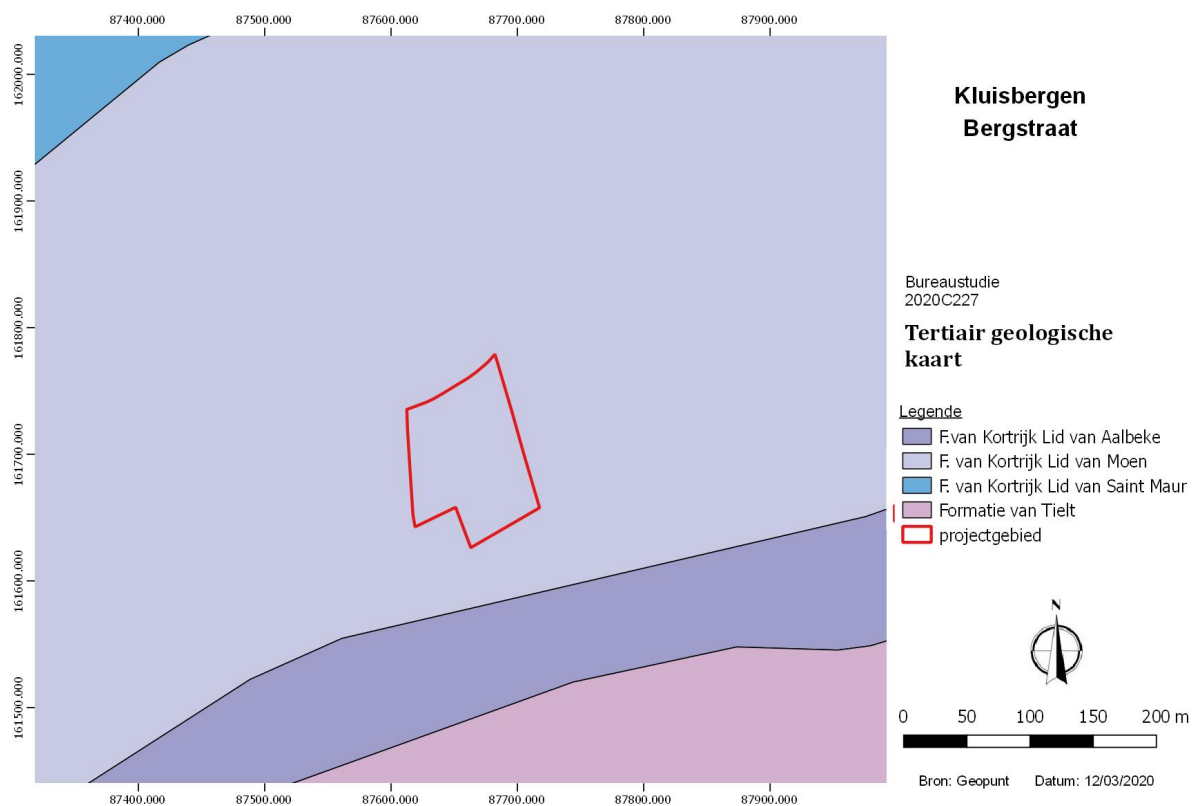
⁴ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen.

Het jongste tijdvak is (vooralsnog) het Holocene (11.7ka – heden). Dit tijdvak is gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.⁵

De sedimenten van Quartaire ouderdom worden op grote schaal aan het oppervlak aangetroffen en zijn weergegeven op de Quartairgeologische kaart volgens het principe van profieltypekartering. Daarbij worden lithologie, genese en (chrono-) stratigrafie aangehouden als de belangrijkste kenmerken waar gronden op worden ingedeeld. De dikte van de Quartaire afzettingen varieert sterk in Vlaanderen, van minder dan een meter tot circa 30 meter.⁶

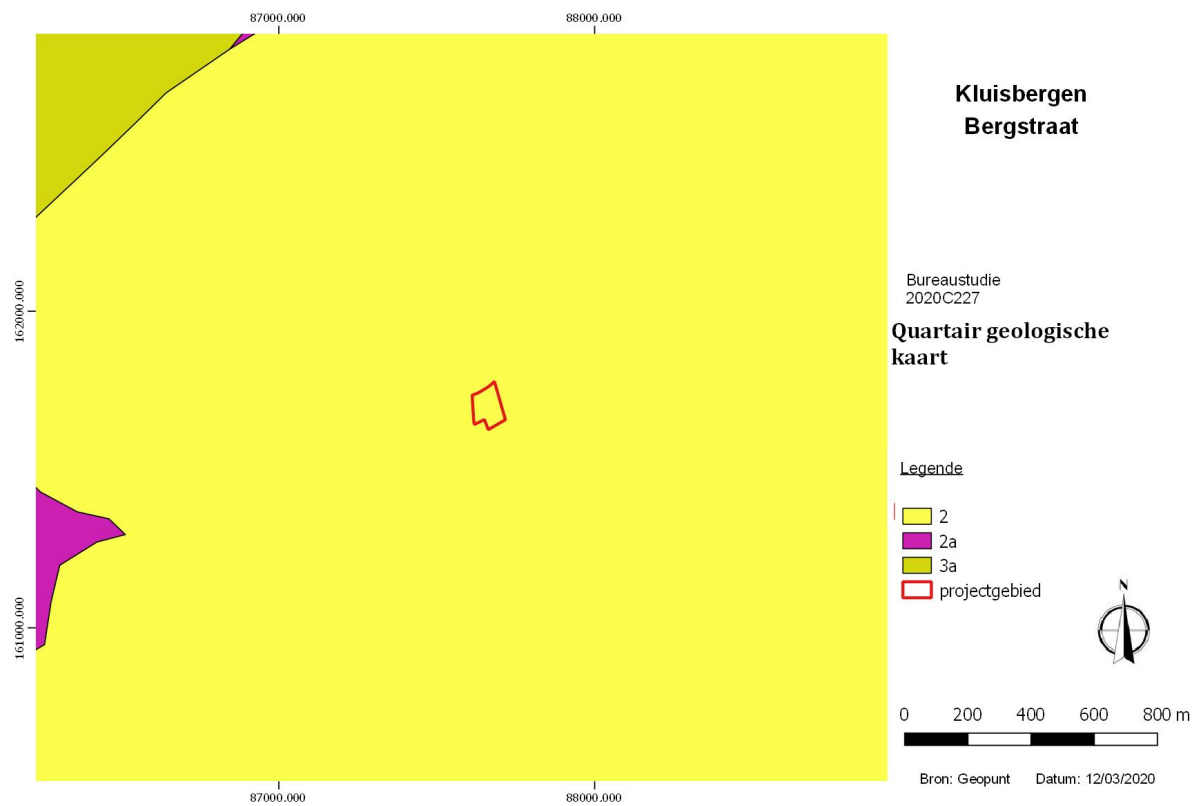
Binnen het plangebied komt het profieltype 2 voor. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

⁵ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

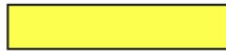
⁶ <https://www.dov.vlaanderen.be/page/quartairgeologische-kaart-150000> DOV, 2019

Figuur 11 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 12 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

2

ELPw en/of HQ

ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

Figuur 13 Uitleg type 2 Quartair geologische kaart. (Bron: geopunt)

4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Binnen het plangebied bevinden zich drie verschillende bodemkundige eenheden. Van noord naar zuid:

- OB: bebouwde gronden
- Ldc: matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. De bouwvoor van deze bodemkundige serie is donker grijsbruin. Onder de Ap komt een bleekbruine uitgeloogde horizont voor die aan de contactzone met de textuur B-horizont zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is verbrokken en sterk gevlekt en door oxydo-reductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken bezaaid. Soms wordt het materiaal zwaarder of zandiger in de diepte. Heel dikwijls komt op wisselde diepte het tertiaire substraat voor.
- Lcc: matig droge zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. De Ap rust op een E-horizont (ongeveer 40cm dik) of rechtstreeks op de textuur B-horizont.

4.4. HISTORISCHE SCHETS⁷

De gekende archeologische waarden wijzen op een quasi doorlopende menselijke aanwezigheid in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied sinds het paleolithicum. De gekende sites bevinden zich zowel in de riviervallei als op de hoger gelegen restheuvels in de omgeving.

Ruien maakte voorheen deel uit van de gemeente Berchem, die ressorteerde onder het graafschap Vlaanderen – kasselrij van Aalst. Pas in 1737 werd Ruien, na de afscheiding van Berchem, als onafhankelijke parochie opgericht.

Ruien is een woon- en landbouwgemeente met naast een landelijk karakter enige industrie. Gedurende het laatste kwart van 19e eeuw werden verschillende hoeves uitgerust met chicoreiasten die nu allen buiten gebruik zijn.

4.5. KAARTMATERIAAL

Een eerste kaart die voorhanden is, is de Frickx-kaart uit 1744. Op deze kaart van Frickx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

De Villaret-kaart werd aangemaakt naar aanleiding van de Franse veroveringen in onze streken tussen 1745 en 1748, met de bedoeling de gebieden gedetailleerd te karteren. Eén van de ingenieur-geografen die aan het project meewerkte was Jean Villaret, waaraan de naam voor de kaart ontleend werd. Hij was verantwoordelijk voor het gebied tussen Menen-Gent-Doornik tot Maastricht-Luik, wat recent beschikbaar werd gesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed en AGIV. Een collega van hem bracht al eerder tussen 1729 en 1730 de kustregio en Westhoek in beeld, maar die zijn (nog) niet vrij raadpleegbaar. De kaartbladen zijn zeer gedetailleerd, zowel naar topografie als bebouwing, wegen, etc., bijgevolg zijn ze zeer interessant voor historisch onderzoek, maar zijn moeilijk correct te georefereren. Het plangebied bevindt zich ter hoogte van een bosrijk gebied. Een noord-zuid georiënteerde weg doorkruist het plangebied.

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen, bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze

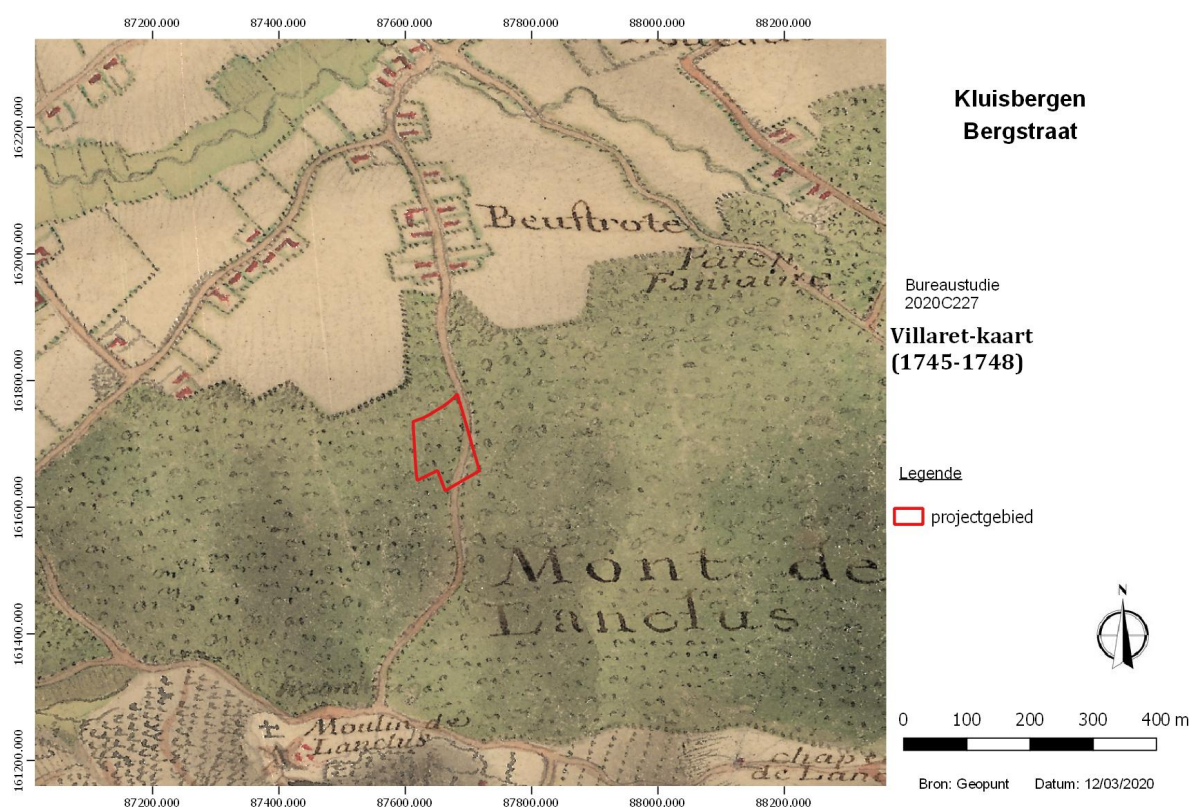
⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2019: Ruien [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13447>

kaart vooral vanuit een militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten. Op de kaart van Ferraris (1777) staat het noordelijk deel van het plangebied afgebeeld als akkerland. Het zuidelijke deel is bos. De bewoningskern situeert zich ten noorden.

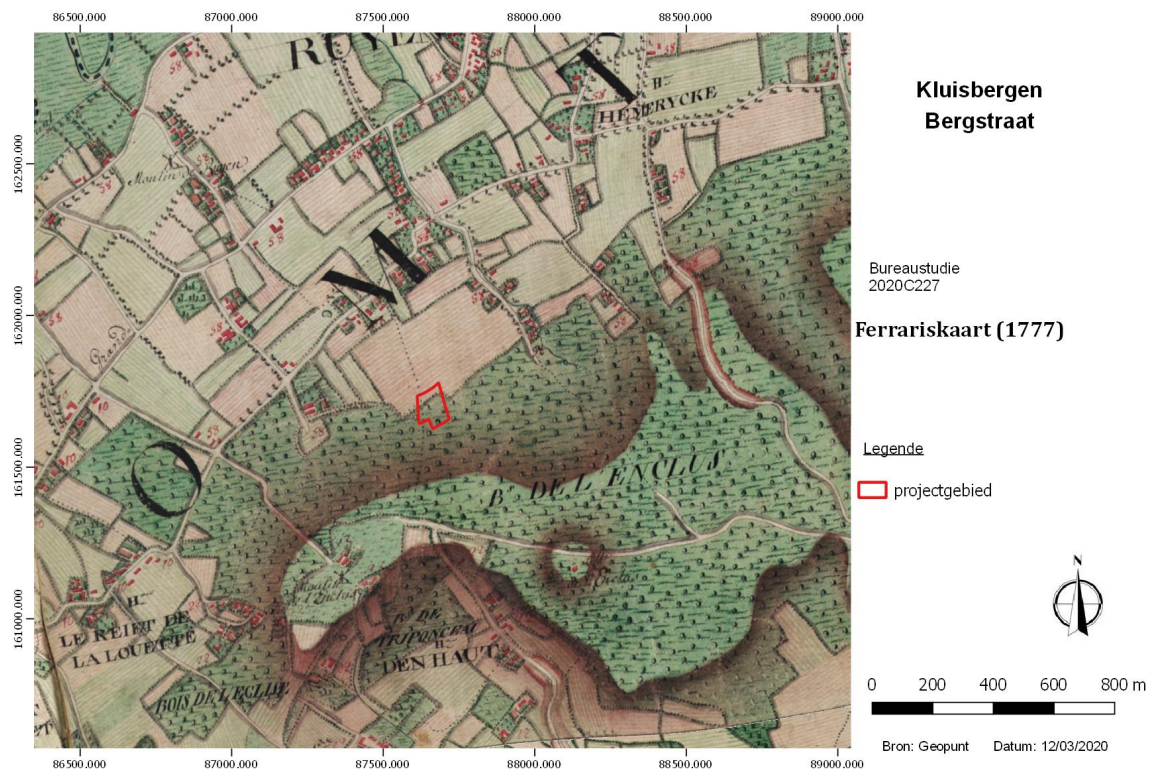
De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter. Ook op deze kaart wordt geen bebouwing afgebeeld.

De kaart Vandermaelen (1846-1854) biedt weinig nieuwe info. De Poppkaart (1842-1879) toont de perceelgrenzen binnen en rondom het plangebied en is voorts sterk gelijkaardig aan de Atlas der Buurtwegen.

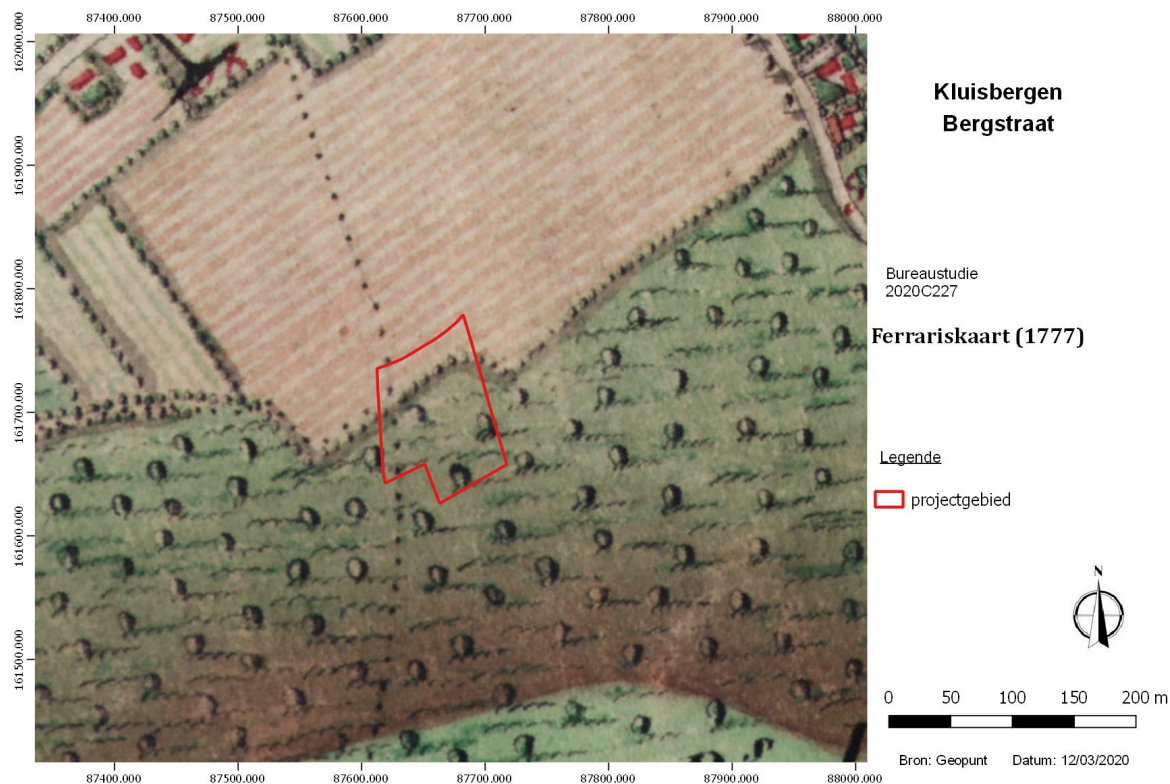
De orthofoto-sequentie toont aan dat het plangebied onbebouwd blijft en in gebruik als akkerland/weiland. In de loop van twee decennia van de 20ste eeuw wordt de ruimte rondom het plangebied ingenomen door een nieuwe verkaveling.

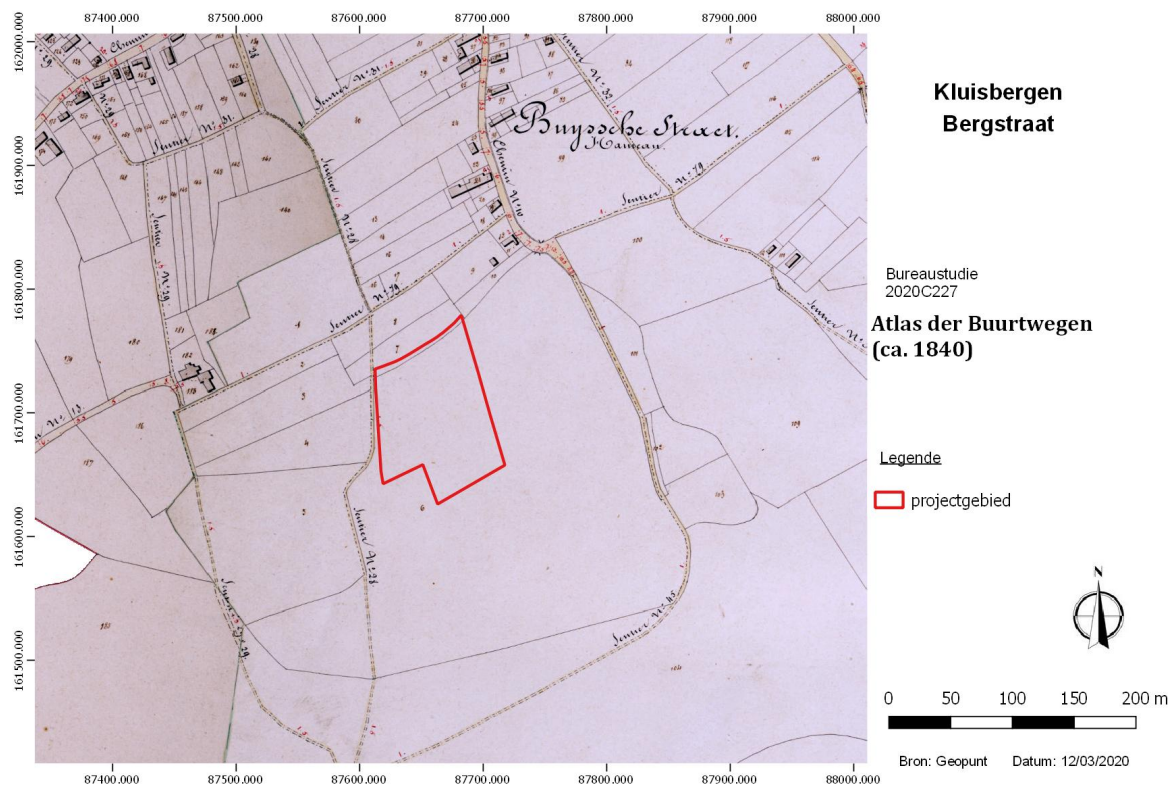
Figuur 15 Villaret-kaart (1745-1748) met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

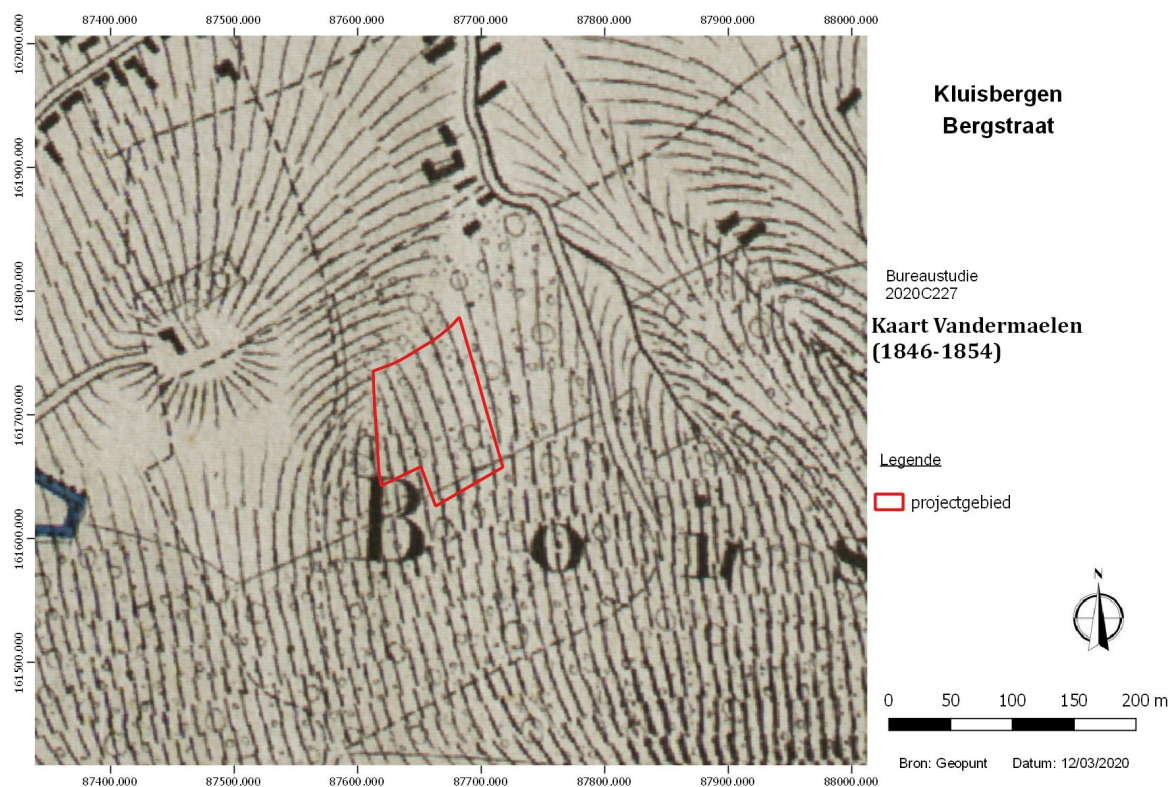
Figuur 16 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

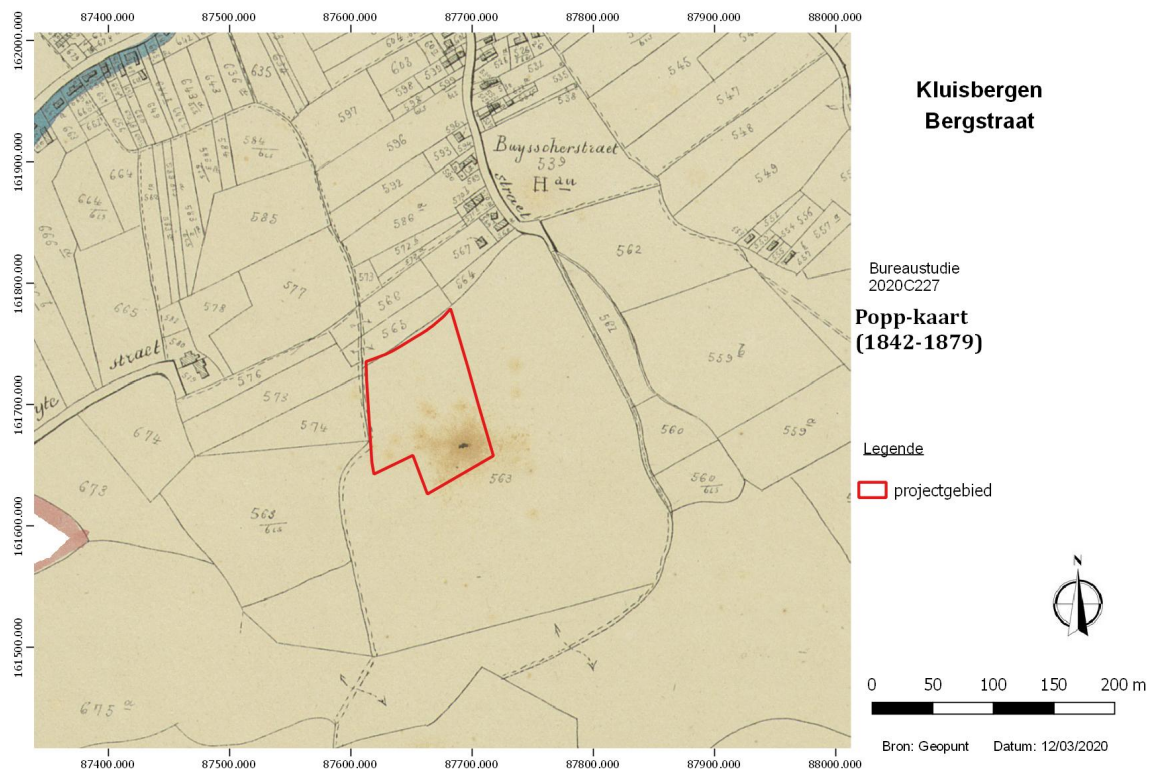
Figuur 17 Ferrariskaart (detail) met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

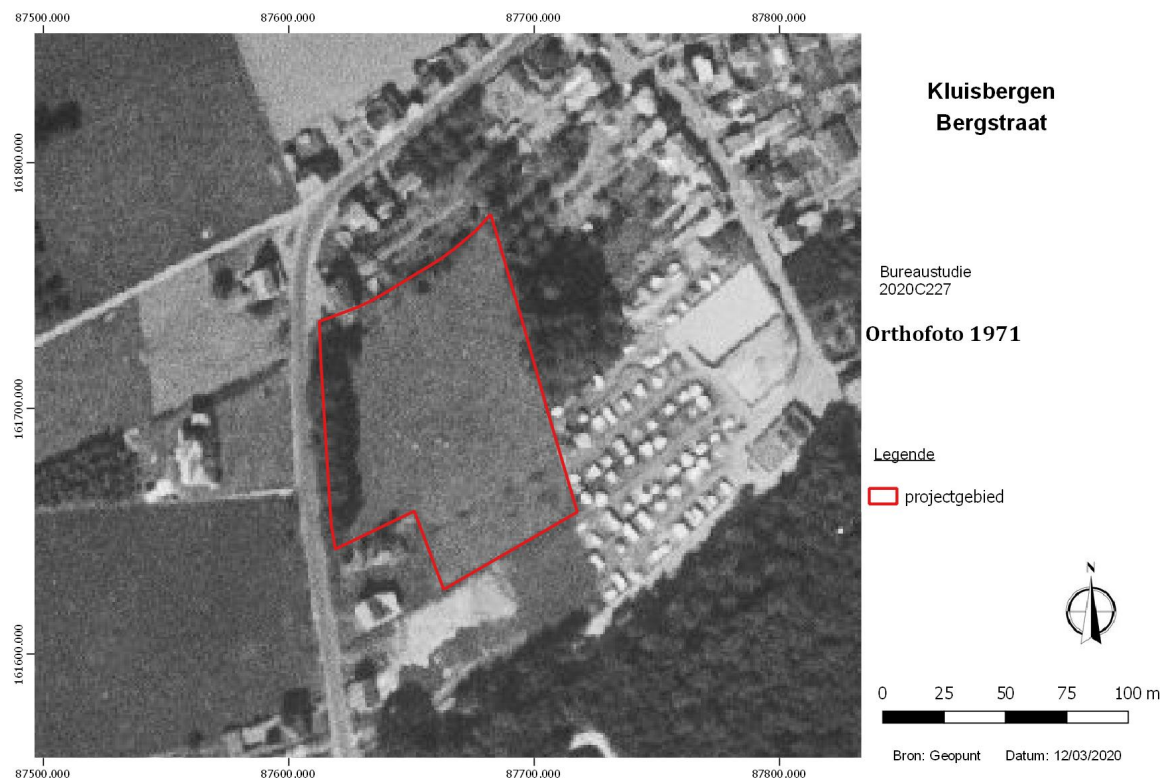
Figuur 18 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 19 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 20 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 21 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)

Figuur 22 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)

Figuur 23 Orthofoto uit 2015. (bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de CAI. In onderstaande lijst worden de relevante CAI-items opgesomd. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

4.6.1. ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIES EN OPGRAVINGEN

Cai 501185⁸: ten zuidoosten van het plangebied vonden vooral in de jaren '50 van de 20ste eeuw archeologische opgravingscampagnes plaats ter hoogte van deze site. Een grote hoeveelheid lithische artefacten konden in het midden-paleolithicum en het mesolithicum gedateerd worden. Uit het neolithicum werden resten van een nederzetting gevonden. Uit de vroege en midden-bronstijd werd begraving gevonden. Het ging om: een brandgraf (eind vroege of begin midden-bronstijd, een grafheuvel van het ringsloottype (verbrande beenderen zonder urne noch grafgiftten (midden-bronstijd?), een grafheuvel opgehoogd en omringd met steenkrans. (eind midden of late bronstijd, een urnegraf (Hilversum/Drakenstein-urne?). Uit de romeinse tijd werden bouwlementen gevonden, vermoedelijk van een villa.

Cai 159870⁹: ten noorden van het plangebied (Rosalinde) werden naar aanleiding van een prospectie en opgraving verschillende vondsten gedaan. Uit de steentijd werd een vondstenconcentratie van 47 artefacten waaronder 29 afslagen gevonden. Uit de metaaltijden werden verschillende grachten gevonden die uitmonden in een poel/depressie. In de vulling van grachten werd handgevormd aardewerk gevonden. Binnen de paalsporenconcentraties werden portiekgebouwen herkend. Enkele grachten met opvallend veel romeinse bouw materiaal wijzen in de richting van een villa. Eveneens uit de romeinse tijd werden 2 brandrestengraven gevonden. Uit de middeleeuwse periode tenslotte werden grachten en paalsporen gevonden.

Cai 159316¹⁰: tijdens een prospectie ten noorden van het plangebied ter hoogte van de Avelgemstraat werd tijdens een prospectie met ingreep in de bodem paalsporen en greppels

⁸ De Mulder G., 1994..

⁹ Verbrugge A. e.a. 2011. & Cherretté B. e.a. 2012, pp. 201-204.

¹⁰ Reyns N. & Derieuw M. 2011.

gevonden. Deze konden echter niet gedateerd worden. Één fragment silex kan als losse vondst beschouwd worden.

Cai 211378¹¹: ter hoogte van de Vuntestraat werd een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd. Er werden enkel lijnelementen/perceelsgreppels uit de nieuwste tijd aangetroffen.

Cai 503232¹²: ten oosten van het plangebied werd in de 20ste eeuw een amateuropgraving uitgevoerd door de leden van de geschied- en oudheidkundige kring van Oudenaarde o.l.v. burggraaf Ghellinck d'Elseghem Vaernewyck. De vondsten dateerden uit de midden-romeinse tijd. Het ging om 6 heuveltjes (aarden heuveltjes met daarin een stenen constructies van lokale ijzerzandsteen). Onder 4 heuvels werden grafkelders gevonden. Twee heuvels waren omringd door een steenkrans.

4.6.2. INDICATOREN

Cai 500485: ter hoogte van deze locatie bevindt zich vermoedelijk een grafheuvel (bronstijd).

Cai 165989: tijdens metaaldetectie op een perceel ten noordwesten van het plangebied werden metalen bolletjes en fragmenten van obuskoppen gevonden.

Cai 501966¹³: ten noorden van het plangebied staat de Sint-Corneliuskerk. Een eerste kerk werd opgericht in de 18de eeuw. In de 19de eeuw werd de oude kerk afgebroken en een nieuwe kerk opgericht.

Cai 500410¹⁴: tijdens een veldprospectie werden verschillende artefacten uit de romeinse gevonden. Het ging om aardewerk (stukken van amforen en dolia) en bouw materiaal (dakpanfragmenten, ijzerzandsteen en kiezelzandsteen).

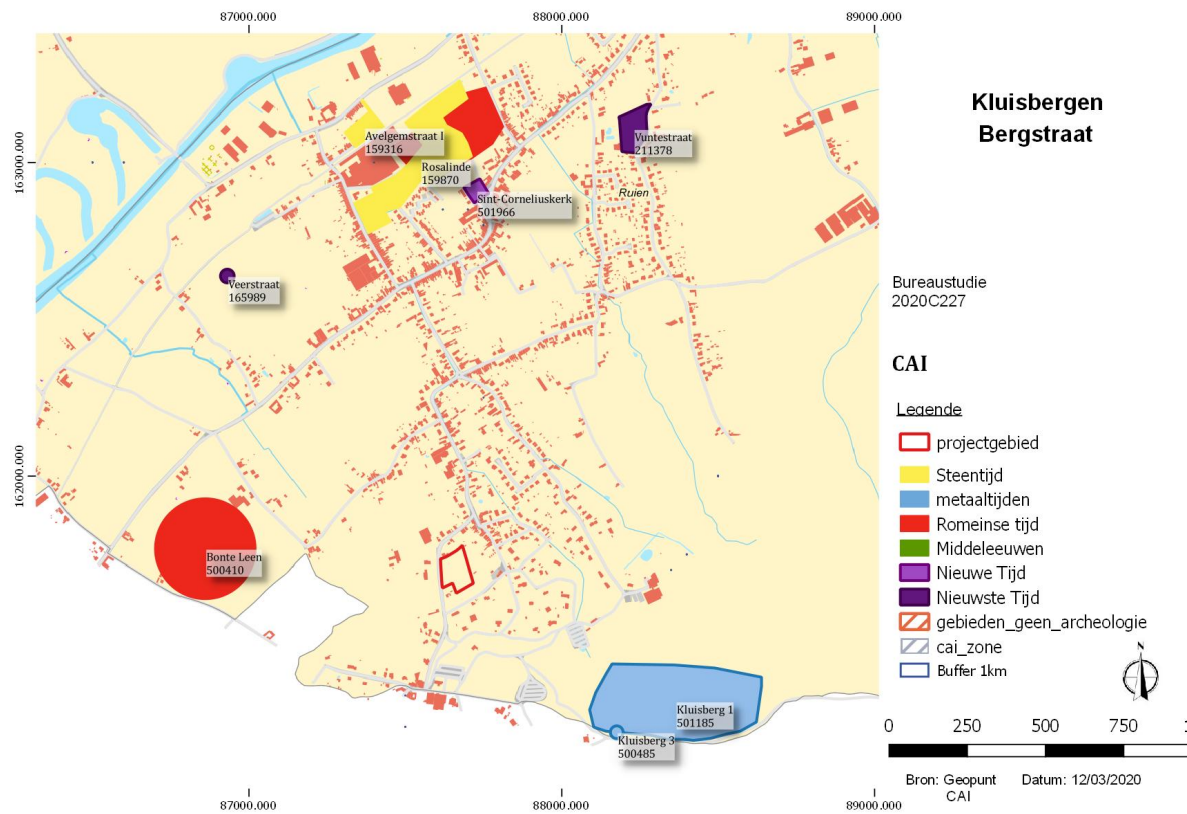
Cai 500408: tijdens een veldprospectie werden verschillende romeinse artefacten gevonden: aardewerk en bouw materiaal die de aanwezigheid van een villa doen vermoeden.

¹¹ Van Der Dooren L., Janssens N. 2015.

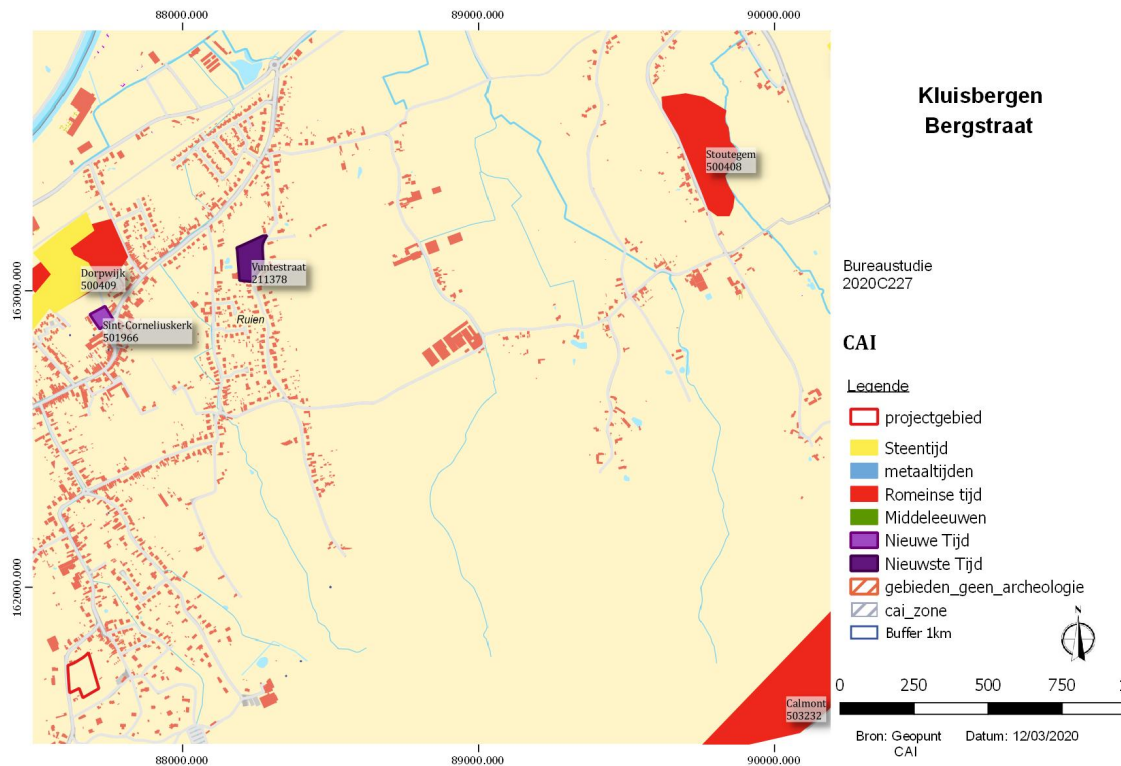
¹² Rogge M., 1972, pp. 109-135.

¹³ Decrits M., 1987, , pp. 175-190.

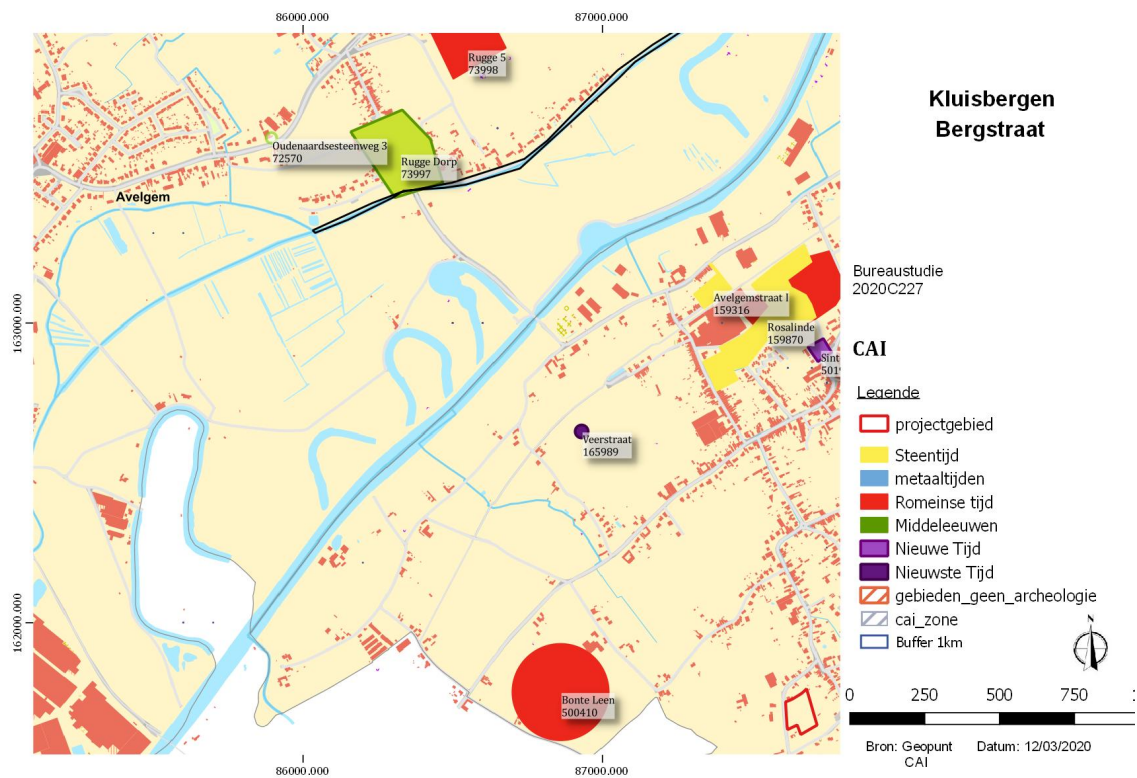
¹⁴ Info M. Rogge.

Figuur 24 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart. (Bron: CAI en geopunt)

Figuur 25 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart met focus op het noordwesten. (Bron: CAI en geopunt)

Figuur 26 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart met focus op het noordoosten. (Bron: CAI en geopunt)

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart (1777) karteert het plangebied als akkerland en bos. Het plangebied blijft onbebouwd tot op heden.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er in het algemeen een zeer hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werd al enig archeologisch onderzoek uitgevoerd. Verschillende prospectievondsten dateren van de steentijd tot de romeinse periode. Ten noorden en ten zuiden van het plangebied werden resten uit de metaaltijden en romeinse periode gevonden tijdens opgravingen. Ten zuiden van het plangebied bevinden zich grafheuvels uit de bronstijd. Iets meer naar het oosten bevinden zich romeinse *tumuli*.

Voor wat betreft de periode van de steentijden werden al enkele (prospectie)vondsten gedaan in de omgeving van het plangebied. Voor de pre-agrarische gemeenschappen (paleolithicum t/m neolithicum) was een ecologisch divers landschap belangrijk. De mens trok zijn tijdelijke kampementen meestal op langs overgangszones van nat naar droog, zoals bijvoorbeeld op droge zandruggen in beekvalleien. In dergelijke gradiëntzones zijn namelijk de rijkste en meest diverse voedingsbronnen aanwezig en was drinkwater binnen handbereik. Het plangebied is matig gunstig gelegen voor het aantreffen van een paleobodem en bijgevolg een steentijdsite. Dergelijke sites moeten gezocht worden richting de beekvalleien en riviervalleien.

Bij de introductie van de landbouw werd de geschiktheid van de bodem voor het plegen van akkerbouw een cruciaal criterium. De eerste akkers werden op de vruchtbaarste en makkelijk te bewerken gronden aangelegd. De grond binnen het plangebied is heel geschikt voor landbouw. Rondom het plangebied werden al vrij veel archeologische indicaties gevonden die wijzen op de aanwezigheid van bvb. romeinse villadomeinen. Het plangebied heeft als gevolg ook een hoog verwachtingspatroon met betrekking tot archeologische resten uit het neolithicum t.e.m. de (post)middeleeuwen.

Concluderend kan gesteld worden dat het potentieel op kenniswinst voor het plangebied hoog is, vanaf de steentijd tot de (post) middeleeuwen.

Figuur 27 Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de voornaamste sites in de omgeving. De locatie van het plangebied is geel gekleurd. (bron: Verbrugge A. e.a. 2011, p. 14)

5.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Over het plangebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Rondom het plangebied bevinden zich sites uit de steentijden, metaaltijden en Romeinse periode. Op de Ferrariskaart (1777) staat het plangebied aangeduid als deels akkerland en het overgrote deel bos.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De potentiële bodemerosiekaart toont aan dat het potentieel op erosie binnen het plangebied vrij hoog. Dit erosief karakter kan een zekere invloed gehad hebben op het archeologisch bodemarchief.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De werken zullen een grote impact hebben op het aanwezige bodemarchief (graven funderingen, aanleg nutsleidingen, zwaar rollend verkeer).

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet vastgesteld worden.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Verder onderzoek wordt noodzakelijk geacht, dit wordt toegelicht in het Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Kluisbergen (prov. Oost-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 9940m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is. Het valt noch in een beschermde archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone.

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gepland. Een nieuwe wegnis zal de verbinding met de Bergstraat in het westen realiseren. Rondom deze nieuwe wegnis zullen 6 loten worden verkaveld.

Deze werken zullen gepaard gaan met ingrepen in de bodem: het aanleggen van de wegnis, nieuwe nustleidingen, het graven van funderingen en diverse putten. Deze werken, in combinatie met rollend verkeer over het plangebied, zullen ervoor zorgen dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed verstoord zal worden.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er in het algemeen een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werd al enig archeologisch onderzoek uitgevoerd. Verschillende prospectievondsten ten zuiden van het plangebied dateren van de steentijd tot de romeinse periode.

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet vastgesteld worden. Verder onderzoek wordt noodzakelijk geacht, dit wordt toegelicht in het Programma van Maatregelen.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://maps.nls.uk/ww1/trenches/>

- Cherretté B. e.a. 2012, Voorlopige resultaten van de opgravingscampagne 2011 te Ruien - Rosalinde (gem. Kluisbergen): greppels en 'portiekgebouwen' uit de late ijzertijd? (prov. Oost-Vlaanderen, België), in: *Lunula* 20, 201-204.

- Decrits M., 1987, *De bouwgeschiedenis van de Sint-Korneliskerk te Ruien (Kluisbergen), Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse*, deel 36, pp. 175-190.

- De Mulder G., 1994, Aspects of the funeral ritual in the late bronze age and the early iron age in the Western part of the Flemish region. In: *Helinium*, 1994, XXXIV/1.

- Reyns N. & Derieuw M. 2011, *Archeologisch vooronderzoek Ruien (Kluisbergen) - Avelgemstraat*, Rapporten All-Archeo bvba 047.

- Rogge M., 1972, De Gallo-Romeinse tumuli van Calmont, gemeente Kluisbergen (Oost-Vlaanderen). In: *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, XXI, pp. 109-135.

- Van Der Dooren L., Janssens N. 2015, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Kluisbergen- Vuntestraat*, BAAC Vlaanderen Rapport nr. 146, Gent.

- Van Ranst E. & Sys C. 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1x20 000)*, onuitgegeven rapport.

- Verbrugge A. e.a. 2011, *Ruien Rosalinde archeologisch vooronderzoek oktober - december 2010*, Solva Archeologie-Rapport 16.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)	6
Figuur 2 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI).....	7
Figuur 3 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)	7
Figuur 4 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	8
Figuur 5 Uitsnede uit het ontwerpplan. (bron: opdrachtgever)	9
Figuur 6 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	11
Figuur 7 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt).....	11
Figuur 8 Hoogteprofiel 1. (bron: geopunt).....	12
Figuur 9 Hoogteprofiel 2. (bron: geopunt).....	12
Figuur 10 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	13
Figuur 11 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt).....	15
Figuur 12 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	15
Figuur 13 Uitleg type 2 Quartair geologische kaart. (Bron: geopunt)	16
Figuur 14 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt).....	17
Figuur 15 Villaret-kaart (1745-1748) met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	19
Figuur 16 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	20
Figuur 17 Ferrariskaart (detail) met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt).....	20
Figuur 18 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt).....	21
Figuur 19 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt).....	21
Figuur 20 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	22
Figuur 21 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)	22
Figuur 22 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)	23
Figuur 23 Orthofoto uit 2015. (bron: geopunt).....	23
Figuur 24 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart. (Bron: CAI en geopunt)	26
Figuur 25 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart met focus op het noordwesten. (Bron: CAI en geopunt)	27

Figuur 26 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart met focus op het noordoosten. (Bron: CAI en geopunt)	27
Figuur 27 Digitaal hoogtemodel met aanduiding van de voornaamste sites in de omgeving. De locatie van het plangebied is geel gekleurd. (bron: Verbrugge A. e.a. 2011, p. 14)	29